

AMANDA PITERS

**DRVO
RAĐANJA**

Prevela

Dubravka Srećković Divković

Laguna

Naslov originala

Amanda Peters

THE BIRTHING TREE

Copyright © 2026 Amanda Peters

By arrangement with Transatlantic Literary Agency Inc.

Translation copyright © 2026 za srpsko izdanje, LAGUNA

U spomen na moju dragu baku Doris Pitors,
koja je upalila taj plamen mašte
što se pretvorio u ovu knjigu. *Kesalul.*

*Priča o rođenju ove devojčice teška je priča.
Nadam se da će imati dovoljno snage da je nosi.*

PRVO POGLAVLJE

1964.

Majka mi je umrla donoseći me na svet. Njena krv, ista ona krv koju je delila sa mnom, razlila se po tlu oko nje, zemlja je zadobila bakarnocrvenu boju, a u vazduhu se osetio miris munje. Ne znam da li sam joj videla lice i da li je ona videla moje. Samo znam da je s prvim prolomom groma već nije bilo.

„Bila sam ljuta“, pričala mi je baba. „Nebom je sevnula munja i pukao je grom, ali nikako da padne kiša. Oblaci nisu hteli da zaplaću za mojom ćerkom. I bila sam strašno ljuta. Zasluživala je njihovu žalost.“ Rastužila bi se svaki put kad pripoveda tu priču, a pripovedala ju je uvek kad se nebo natušti, od maja do oktobra.

Nije naročito lepo to drvo gde je moja majka umrla i gde sam se ja rodila. Korenje mu izbija iz tvrdog tla, pa se opet povlači u podzemlje, skriveno u svom mračnom i vlažnom svetu. Drvo se nagine i pojedinim težim granama dodiruje površinu jezera. Nema zlatnog lišća, nema usplamtelog crvenila u jesen. Ne daje nikakav sok za sirup. Ali ništa od

toga nije važno, govorila mi je gidžu*, zato što to drvo čuva naše priče. To drvo nadgleda naš ulazak u ovaj svet. Ono od žena pravi majke i od muškaraca očeve. A ti korenovi, oni što sam ih nekada smatrala strahovito ružnim, nude udobno mesto za porođaj. Kolevku u koju žene mogu da se zavale. Niko drugi to ne vidi, ali kunem se, kad se sunce šunja kroz granje i ljubi zemlju, ti korenovi sijaju crvenom bojom. Ono je spomenik započetim životima i ponekad nekom okončanom. Bilo mi je potrebno pola života da shvatim važnost tog drveta, svega što ono čuva u svojim granama. Svega što je videlo i svega što predstavlja. Koliko izgubljenog vremena!

Ne pamtim majku, najvažniju ličnost u mom životu, onu koja mi je podarila postojanje, onu koja mi je obezbedila sigurno mesto gde ću se oblikovati. Nekada sam mislila da sam priglupo dete, jer da sam pametna, imala bih makar trag nekog sećanja na nju, nekog osećaja. Nagoveštaj njenog glasa ili njenog mirisa. Nije više bilo čak ni pupčane vrpce, one što me je spajala s njom. Nije zakopana pod jabukom tamo iza kuće, gde je trebalo da bude. Od silne tuge, gidžu je zaboravila da je sačuva, da je zakopa. Ponekad mi se čini da me ništa ne vezuje, da me ništa ne drži za ovo mesto. I ništa me ne podseća na majku sem sopstvenog istaknutog nosa i njenog imena Margaret, skraćeno Megi, koje bi s tugom ili dubokim poštovanjem prošaputala moja baba.

„Alijet**“, ne možeš se sećati nečeg što je bilo na dan kad si se rodila. Zamisli samo koliko je to traumatično putovanje za novu dušu!“ Baba se nasmejala svojoj maloj šali. Ja sam sedela za stolom, kidajući zemičku. Izvadila sam meke komadiće

* U jeziku Mikmaka (starosedelački narod atlantskih provincija Kanade) gidžu znači „majka“, ali se od milošte koristi i za babu. (Prim. prev.)

** Mikmaci imaju svoje verzije britanskih imena; Alijet je npr. njihova verzija imena Harijet. (Prim. prev.)

iz sredine, a tvrdu koricu ostavila na tanjiru. Naše domaće životinje kasnije će uživati u njoj, pomešanoj s ljuskama povrća i masnoćom sastruganom sa dna pekača, jedinom što je ostalo od pileta ispečenog te večeri.

Nije trebalo da se zovem Alijet. Ili bar mislimo da nije trebalo. Ime koje je odabrala za mene majka je čuvala kao najstrožu tajnu. Ponekad se razljutim zbog njenih tajni. Ali teško je biti duže ljut na mrtve. Kad je majka umrla, na babu je prešao zadatak da mi nadene ime, jedinoj ćerki svoje jedine ćerke. I izabrala je ime svoje majke – Alijet. Meni je to divno ime, volim kako se sliva s jezika, kao vodopad. Po tome znam da to nije moje pravo ime. Nisam skrojena za njegovu lepotu. Uvek mi se činilo da bi mi bolje stajalo neko ime kao što je Gertruda ili Konstanca. Gidžu je prezrivo frknula na ta imena.

„Imena za matore belkinje. Ponekad si baš blesava.“

„Alijet je lepo ime.“

„Jeste. Tako mi se zvala majka, a ona je bila lepa. Čak i posle devetoro dece imala je one tamne oči koje su sijale neopisivom lepotom. Ponekad me podsećaš na nju.“

„Moje oči su zelene.“ Uzdahnula sam jer su moje zelene oči za mene bile neprestan izvor teškog bola.

Ne znam kako je izgledala moja majka. Zrnasta slika nje kao male ništa mi ne govori. Postoji jedna njena stara crnobela fotografija od pre trudnoće. Ivice su joj pohabane i zacepljene, što je posledica jedne prilike kad ju je gidžu čvrsto držala, pokušavajući da ponovo vidi svoju ćerku, a ja prvi put pokušavala da dočaram sebi njen lik. Gidžu je rekla da je ta fotografija snimljena kad je mojoj majci bilo oko dvanaest godina. Ali na njoj nije okrenuta ka objektivu, ruke su joj ispred lica, štite njen lik od ovekovečavanja. Kakva okrutnost, ne znati lice sopstvene majke! Kad bi me

neko pitao šta želim najviše na svetu, izuzev toga što maštam da mi majka bude živa i kraj mene, poželeva bih da imam bar jednu njenu fotografiju, nešto za šta bih mogla da se uhvatim, u šta bih mogla da pogledam i da nađem deliće sebe. Ali gidžu mi je govorila, svaki put kad sam je to pitala, da ne postoji nikakva fotografija. Niko mi nikad nije rekao koliko joj je tačno bila tamna kosa i da li bi leti posvetlela od sunca kao moja. Da li su joj usta bila mala, da li je imala veliki osmeh. Moja baba je pominjala samo nos i govorila da je pravo čudo koliko je moj istovetan. Volela sam da zamišljam kako su joj oči bile zelene kao moje, sa istim zlatnim tačkicama kojima su se svi divili. Tu zelenu boju sam nasledila, rekla je moja baba, od svog misterioznog oca, još jedne velike tajne moje majke, ili možda nekog Irca ili Škota od pre mnogo naraštaja. Zlato, dar od Tvorca. Ali gidžu je govorila kako su joj oči bile smeđe, poput njenih, poput očiju svih drugih koje sam poznavala.

„Nije važna boja. I bolje se stvari mogu naslediti. Dobročudnost i snažan duh neuporedivo su važniji od smeđih očiju.“ Odsekla je vrh krastavca i bacila ga kroz prozor, a potom isekla tanak kolut i ubacila ga u usta. Isekla je i ostatak i stavila ga na tanjir, dodala so i biber i spustila ga na sto ispred mene.

„Je li bila tamnoputa?“, upitala sam uzimajući najdeblji kolut, pa olizala so i biber s njega, a onda ga zdrobila zubima. „Kakva joj je bila koža? Kao tvoja?“

„Bila je tamnoputa.“ Sela je prekoputa mene. Kondenzovane kapi na našim čašama s vodom iskrile su na suncu što se ušunjalo kroz majušni prozor nad sudoperom. U kući nismo imale tekuću vodu niti toalet. Nije ih imala ni većina ljudi koje smo poznavale, ali to nam nije smetalo. Gidžu je govorila da posedujemo sve što nam treba – krov nad

glavom, vatru zimi, odeću, cipele i baštu kojoj zavide svi u kraju, možda čak i čitava varoš. Nekoliko kokošaka radi jaja, nekoliko za klanje i debelu svinju koja je groktala i frktala u svom malom kaljavom oboru. Gidžu mi nije dala da bilo kojoj domaćoj životinji nadenem ime. Govorila je kako bi nas to utoliko više rastužilo kad budu spremne da se suoče s krajem u korist naših stomaka. U jesen smo prodavale zimnicu od viška povrća iz bašte da bismo zaradile za ono što nismo mogle same sebi da ozbezbedimo. Znale su da dođu žene iz varoši po gidžuine lekovite čajeve i za njih su nudile slatkiše ili piliće, ponekad vunu za pletenje. Ponekad novac. Te varošanke su se pravile da je ne vide u bakalnici, ali su joj dolazile kad im zatrebaju lekovi i verovalle njenim napicima i melemima više nego svojim doktorima. Zbog toga nas je još više potreslo kad su se okrenule protiv nje.

„Bila je srećno dete, kao ti.“

„I nije imala oca, isto kao ja.“

Gidžu se lecnula. „Tačno, nije. Ali imala je svoje priče. Volela bih da ih i ti imaš.“

„Imam tvoje priče.“

Osmehnula se i položila izboranu šaku preko moje nadlance. „Dobar je čovek bio tvoj deda. Mnogo sam ga volela. Molila sam ga da ne ide. Nije morao, znaš. Ali čitao je vesti i bilo mu je jasno šta se tamo dešava. Ja sama to nikad nisam razumela, ali on je bio rešen da se bori u ratu za zemlju koja nije htela da prizna njegovu ljudskost. Takav je to čovek bio. Tvrdoglav kao bik.“

Bik gospodina Armstronga bio je jedan matori namćor, zatvoren u zaseban tor zbog svoje nasilnosti, te sam kao mlađa na te babine reči klimala glavom ne shvatajući baš sasvim kakav je to čovek zaista bio moj deda. Ali nekako sam znala, uprkos toj slici morskog bika, da je morao biti dobar.

Kad je pripovedala takve priče, izgledala je tužno, a to je za nju bilo tako retko osećanje da ga gotovo uopšte nisam prepoznavala. I nije mi se dopadalo. Nije mi se dopadalo što zbog mene zalazi u tugu.

„Sve je u najboljem redu, gidžu. Časna reč, u najboljem redu.“ Ponovo se osmehnula, ali bilo je u njenom osmehu nečeg veštačkog. Bilo mi je krivo, onako kako detetu bude krivo kad razočara nekog kog voli kao što sam ja volela svoju babu.

Moj deda je 1939. oputovao u Evropu, tako daleku da je bila nezamisliva, i doživeo da vidi kraj rata. Odnelo ga je zapaljenje pluća koje je dobio na brodu dok se vraćao kući. Kakva okrutna sudbina! Baba je prestala da odlazi u crkvu otkako su predstavnici vojske zakoračili unatrag s njenog praga nakon što su joj predali obaveštenje i izjavili saučešće. Radost saznanja da je preživeo tako jezivo nasilje, a potom njegova smrt čim je taj strah nestao – bilo je to previše za nju, te je okrivila svirepog i nemilostivog Boga i zarekla se da nikada više neće nogom kročiti ni u jedan njegov hram. Imala je jednu sliku mog dede u uniformi, skrivenu u drvenoj kutiji pod njenim krevetom. Tu je stajala zajedno s dozvolom za sklapanje braka s njihovim potpisima, jedinim drugim dokazom da su se jedno drugome obećali, naškrabanim kosim pisanim slovima na požutelim listovima. Pomno je čuvala te uspomene na njega, a uveče uz vatru, kad sneg naveje visoko uza zidove naše kućice i kad vetar tako glasno zavija da već pretilo da će nadjačati njen glas, delila je ta sećanja sa mnom, i ja ih još čuvam u sebi, i kroz njih čuvam nju.

„Bio je stolar, samouk“, rekla je jedne vetrovite večeri uz čaj i kolačiće pod svetlošću petrolejke, tako slabe da se jedva išta videlo, vezući ljubičaste cvetiće duž rubova ja-stučnica. „Nema šta nije umeo da napravi, samo li zamisli

sliku u glavi. Ili vidi nešto u varoši i dođe kući sa olovkom i hartijom, sedne na tu stolicu gde ti sad sediš, i nacрта. Dok lupiš dlanom o dlan, eto nove uzglavnice za krevet. Hoću da kažem, jeste pravio šupe i pomoćne zgrade da bi plaćao račune, ali bio je majstor za drvo.“

Nisam imala mnogo prilike da vidim ono što je deda pravio. Nameštaj koji je osmišljavao i rezbario od drveća iz šume iza kuće prodavao je varošanima da bi on i baba imali šta da jedu i obuku se, da svake godine plate sebi put i obidu njegove. Kad su stigli ti ljudi i obavestili je o njegovoj smrti, nije joj bilo ostalo ništa izuzev kuće koju je napravio za nju i sebe, početne, tako ju je zvao. Tri sobe, jake i tople, za zasnivanje porodice. Ali to nije bilo suđeno. Kad se moja majka rodila, njen otac je pucao u druge ljude iz razloga koje ni sam nije istinski shvatao, ali je verovao da će ga to preobraziti u čoveka u očima njegove zemlje. Kad je prohodala, on je bio u rovu negde u Francuskoj, sa stopalima u plikovima i ranama, kosom punom vaši. Kad je slavila svoj peti rođendan, čekao je odsustvo da bi mogao kući. Na njen šesti rođendan već je bio pokopan na rubu katoličkog groblja. Dovoljno katolik da tu bude sahranjen, ali isuviše Indijanac da bi zauzeo prostor belcima. Međutim, moja baba se uvek ponosila malim cvetom maka koji je bio prikazan na njegovom grobu i njegovom titulom vojnika prve klase*.

„Prve klase. To valjda nešto znači“, uzdahnula bi svake godine kad mu odnesemo cveće na grob na njegov rođendan. „Prve klase.“

Gidžu je živela u toj kući koju je sagradio za nju, i spavala je u krevetu koji je napravio za nju, i seckala povrće na stolu koji je istesao od starog javora što ga je oborila jedna zimska oluja. U izvesnom smislu, svaki put kad je blago sprala mrve

* Američki naziv za čin koji odgovara našem činu razvodnika. (Prim. prev.)

s radne površine ili obrisala prašinu sa uzglavnice kreveta, lučne i izrezbarene da liči na upletenu mirisnu dariku, ona je komunicirala s njim, pričala mu, saopštavala mu da spomen na njega još lebdi naokolo na ovoj strani duhovnog sveta. Volela sam da je posmatram, da gledam kako nežno dodiruje sve što je dodirivao on. To je ostavljalo utisak intimnosti, ali ne takve da me primora da okrenem glavu, već intimnosti koja mi je govorila da treba to da posmatram i da učim koliko tanana i dragocena zna da bude ljubav. Porodila se pod istim onim drvetom gde je moja majka rodila mene. I satima pre izlaska sunca ponela je svoje dete u kuću i pokazala mu stvari koje je napravio njegov otac. Uхватила je prstiće moje majke, smežurane i nežne, i prešla njima po drvenim površinama, spajajući oca i ćerku preko jaza od tolikih kilometara talasa da nikad nije mogla da pojmi tu daljinu.

Pretpostavljam da je vodila moju majku na njegov grob kao što je počela da vodi mene, ali ona o tome ne priča. Moju majku odlazimo da vidimo drugog dana, na njen rođendan, dan kad je sunce beskorisno, a vetar bezdušan. Kad sneg zaveje mali nadgrobni kamen što počiva u tlu, ne nad njim kao kod drugih, nego u njemu, moja baba bi, rukom u zimskoj rukavici, obrisala sneg. *Margaret, kći i majka, 1939–1955.*

„Želela sam da piše još nešto, ali nisam imala novca. Zato sam stavila ono što je značila meni i što je značila tebi.“

„Savršeno je“, uzvratila sam.

Posle nekoliko minuta ćutnje, upitala sam: „Da li je moja majka ličila na njega ili na tebe?“

„Na oboje pomalo. Imala je nos na njega, isti taj što ga ti sad носиš na svom prekrasnom licu.“ Obuhvatila mi je bradu šakama i stisla me. „Ali kosu je imala na mene, gustu, brzo joj je rasla. Stalno su joj se u nju uplitala grančice i čičci ako ne pazimo, ako je nismo uplele u čvrstu pletenicu. Jednom

joj se čak zalepila i žvaka. Nije joj bilo dozvoljeno da žvaće žvaku, pa je sačekala da legne u krevet kako je ne bih videla, i tu je krenula da žvaće. Zaspala je i žvaka joj je ispala iz usta, pa sam ujutru morala da joj odsečem taj deo kose. Pamtim da sam bila strahovito ljuta, a sad samo mogu da se smešim.“

„Drage su mi te priče, gidžu.“

„I meni. A samo da si to videla! Veliki pečat kratke kose usred duge. Molila me je da ne ide u školu, ali morala je. Podsmevali su joj se, mada to nije bilo ništa novo ovde kod nas. Bar su tog puta našli izgovor – ne i valjan izgovor, imaj to u vidu, nikad nema valjanog izgovora za ruganje detetu, ali ipak je nekakav izgovor kad je svima oko tebe devet godina.“

Uvek sam posedovala sposobnost da osetim svoju porodicu u zidovima naše kuće, čak i one srodnike koje nikad nisam upoznala. Kuća je bila mala, ali duhovi su obitavali u svakom njenom zakutku i svakoj njenoj pukotinici. Za dve osobe bila je komotna, ali u retkim prilikama kad bi nas bilo više od toga, činilo se da nije veća od kokošarnika. Ulazna vrata nalazila su se na sredini, kuhinja je bila s jedne, dnevna soba s druge strane, a razlike među njima definisao je samo nameštaj. Iza kuhinje je bila gidžućina spavaća soba, iza dnevne moja, koja je pripadala mojoj majci, gde je ona spavala i sanjala. Između spavaćih soba je uzan hodnik vodio do vrata sa zadnje strane i do životinja. Jakne su nam visile na kukama boje rđe. Zimi, mokre čizme kraj vrata. Jedina namena te kuće, tako malecne, bila je da posluži kao početak njihovog zajedničkog života.

Ponekad sam zavidela varošanima na njihovim velikim kućama, s velikim prozorima i uvedenom vodom. U druge trenutke sam znala da je tu kuću izgradio neko ko je nekada maštao o meni, ko je nekada maštao o mojoj majci. A kad se toga setim, prešla bih šakama po daskama poda ili zidova,

isto onako kako je moja baba prevlačila novorođenim prstima po stolu, i tad sam znala da one velike kuće s prozorima i tekućom vodom nisu ništa u poređenju sa onim što ja imam. Ta kuća je čuvala u sebi prošlost, mrtve je održavala u životu. Mislim da je baš zato moja baba toliko dugo odbijala da uvede vodu i da bilo šta dogradi. Ta kuća je bila njeno sećanje na one koje je izgubila. Kad bi je promenila, ugrozila bi uspomene koje su za nju bile krajnje svete.

„Jedanput su pokušali da je uzmu“, kazala je gidžu jedne večeri, „ovu 'straćaru', kako su je nazvali. Pokušali su da nas nateraju da se iselimo, da odustanemo od zemlje gde smo gajile kokoši i sadile povrće, zemlje gde smo sekle drva za zimu uz pripomoć Velikog Bena.“

Veliki Ben je ostajao da pomogne svakog oktobra nakon što se ostali berači jabuka spakuju i odu svojim kućama. Niko drugi nije ostajao, čak ni rođaci s kojima su nas navodno vezivale zajednička krv i bar neke zajedničke priče. Oni su iščezavali čim se posao obavi, nikad ne ponudivši pomoć gidžu, koja im je dopuštala da se ulogore na njenoj zemlji, koja im je davala melasu kad im zatreba, koja im je kuvala čaj da im smiri razgoropađeni stomak kad preteraju s viskijem. Ostajali su samo Veliki Ben i Sali. Ja sam im pazila decu dok Ben cepa drva, a Sali pomaže gidžu da ostavi zimnicu ili uskladišti poslednje korenasto povrće.

Deda je tu zemlju kupio od sopstvenog novca, direktno od jednog farmera, po osnovu rukom pisanog kupoprodajnog ugovora, pošto Indijanci još nisu imali formalno pravo da poseduju zemlju. Ali taj farmer, gospodin Armstrong – zbog kog sam se kao mala razočarala kad sam otkrila da nema krupne, razvijene ruke koje napinju šavove košulja* – bio je fin i ta zemlja mu nije ničemu koristila, budući da je

* Igra reči: *Armstrong* – onaj koji ima jake ruke. (Prim. prev.)

morao sam-samcit da se nosi s preobimnim poslom pošto je imao šest kćeri, a nijednog sina. Zato ju je prodao mom dedi, i to su očigledno svi znali, ali svejedno su ponekad dolazili ti ljudi iz okruga i pretili da će je uzeti. Čak su imali smelosti da to pokušaju dok se moj deda borio u njihovom ratu. To bi iznerviralo moju babu kad god je pripovedala te priče.

„Ni trunke stida niti srama ni u jednome od njih, Alijet. I sad mi krv proključa.“

U njenom glasu se osećao zaostali gnev. Gnev pothranjivan decenijama. Iako sam volela da verujem kako sam od svoje babe nasledila samo ono što je dobro, njenu mudrost i strpljenje, izgleda da nam je umesto toga zajednička crta bila sposobnost da čuvamo i u sebi držimo gnev i zlopamćenje. Njen je bio redak i po pravilu bezopasan, dok se moj, kako sam rasla, pokazao kao destruktivan.

„Ali nisu je dobili, gidžu. Još smo ovde“, rekla bih ja šaljivim glasom, nastojeći da joj pomognem da zaboravi gnev i vrati se u sadašnjost.

„Da, da. Znam. Nosim u sebi te sitne uvrede i dozvoljavam da me ozlovolje iznutra. Nikad ne dopuštaj sebi to da radiš, Alijet.“

Volela bih da sam joj mogla to obećati i održati obećanje.

Zemlja kupljena od gospodina Armstronga graničila se s placem gde su živele druge indijanske porodice. Četiri porodice su bile nastanjene u jednoj maloj udolini. Dovoljno blizu da neko tamo stigne brzo u hitnom slučaju, ali dovoljno daleko da imamo svoju privatnost. Naše imanje bilo je oivičeno drvećem koje nas je štitilo od ispitivačkih očiju i preterano radoznalih duša. Ali nekoliko godina pre mog rođenja došli su državni službenici i saopštili mojoj babi da je iseljavaju. Da je nužno da sve Indijance okupe na jedno mesto kako bi nas bolje pratili.

„To je u vašem interesu, gospodo.“ Na vratima je stajao muškarac u sivom odelu, držeći u ruci listić hartije s tačno određenim rečima koje je trebalo da izgovori kako bi bio uverljiv, kako bi je ubedio da odustane od svog doma. „Tamo će postojati sve potrebne službe i lepi domovi. Domovi s vodovodnim instalacijama i tekućom vodom, čak sa strujom.“

„A što bih ja poževela da idem oдавде? Iz svog doma? Izgrađenog na zemlji koju posedujem?“

„Ne moramo još da razgovaramo o vlasništvu. A trebalo bi da odete iz razloga koje sam već pomenuo.“

„Nisu to valjani razlozi. Ovde se lepo snalazimo i bez njih.“

„Ali...“

„Nisam zainteresovana. Ostaću ovde na ovoj zemlji gde sam nameravala da ostanem sa svojim mužem. I gde sada ostajem sa svojom ćerkom.“ Zatvorila je vrata, ne silovito, ali sa ubeđenjem. On je ponovo pokucao, slabašno, no ona je već bila prišla peći i džarala je vatru da bi skuvala čaj, praveći se da ne čuje. Tako mi je o tome pričala otkako sam dovoljno porasla da se razgnevim zajedno s njom zbog njihove neosetljivosti.

Od ostalih porodica, dve su otišle s čovekom u sivom odelu, spakovavši svoju imovinu i smestivši je u prikolicu starog kamioneta. Ali ti ljudi su se vratili pre kraja godine. Pričali su kako su belci lagali. Obećane kuće bile su gore od onih koje su napustili. *Mogli smo isto tako da prezimimo i napolju*, rekli su nam. Tako je naša mala zajednica na kraju ostala ista. Kao mnogo starijoj, kad su te priče postale sastavni deo istorije, a ne tek sredstvo da se u zimu zabavi dete koje se dosađuje, bile su mi bolne. Surova ironija muškaraca u sivim odelima i sjajnim cipelama koji su pokušavali da nam otmu zemlju ukradenu od nas, istu onu što smo je otkupili od lopovâ. Ali kad sam ja došla na ovaj svet, kad me je majka

rodila pod drvetom, pokušaji da se smeđi ljudi oteraju sa te zemlje bili su se već okončali. Na nekim mestima su uspeli, ali na ovom ne.

Deda nam je nedostajao, nego kako. Naročito mojoj gidi, kao i ljudima koji su nam dolazili u goste, a poznavali su ga. Ali on je bio toliko daleko od mene, od nečeg što bi bilo sastavni deo mog života, da je više ličio na junaka priče. S mojom majkom je bilo drugačije. Na jedan kratak tren, obe smo postojale na zemlji, bile smo zajedno. Najčešće imam utisak da je poznajem takvu kakva je u tim pričama koje slušam. U druge trenutke deluje mi kao potpuna misterija.

Svake jeseni, kad se pojave berači jabuka, upoznavala sam se s njom iz početka. Oni koji su logorovali na našem imanju donosili su atmosferu porodice, šatore i priče, a kad me ugledaju kako stidljivo koračam iza babe, njihove priče su se preusmeravale na Megi. Godinama sam ih ispitivala nemaju li je možda u pozadini na nekoj porodičnoj fotografiji, da je nije neko slučajno uhvatio na filmu, ali uvek sam doživljavala razočaranje. Kako mi je pamćenje jačalo, a njihove priče ostajale sve čvršće zaključane u njemu, počela sam da se pitam koga je nekada volela, ako je uopšte volela. To kao da niko nije znao i činilo se da razgovor hitro skrene na drugu temu kad god se to pomene. Moj otac je bio čovek bez istorije. Bio je odsutan u mislima ljudi koji su čitava pokolenja sećanja držali u glavi podjednako lako kao što bi držali ruku voljenog bića ili savršeno oblikovanu jabuku pre nego što je puste da padne u gajbicu sa svim ostalim jabukama. Ali ja nisam prestajala da se pitam. A u trenucima samosažaljenja, koje je bilo sve ređe kako sam rasla, ali nikad nije u potpunosti nestalo, davala sam sve od sebe da se ne ljutim na svoju majku, koja je identitet mog oca odnela sa sobom na onaj svet.

*Krv njene majke još postoji u godovima ovog drveta.
Njena plodova voda nahranila je ove korenove.
Ali njena priča nije završena.*

DRUGO POGLAVLJE

SEPTEMBAR 1996.

Bila sam na poslu kad su me pozvali. Ušivala sam bradu detetu koje je palo s penjalice na igralištu i probilo usnu donjim zubima kad su preko zvučnikâ oglasili moje ime. Nečiji glas, hrapav od statičkog šuma mikrofona držanog preblizu ustima, pozvao me je u sestrinsku sobu. Poželela sam da se oglušim o poziv, ali poruka je glasila da je hitno, a preda mnom se pojavila druga medicinska sestra, studentkinja koju sam viđala tu, ali je još nisam bila upoznala.

„Mogu ja ovo da završim, vi imate poziv.“ Na znački sa imenom stajalo je DANIJELA. Ne znam zašto pamtim baš taj sitan detalj od svega što je trebalo da upamtim u životu, ali sećam ga se. Podigla sam slušalicu telefona na stolu i okrenula leđa ljudima koji su gledali u mene.

„Je li to...“ Usledila je duga ćutnja. „Alijet?“

„Ja sam. Izvolite?“

„Gospođica Alijet?“

„Alijet mi je ime. Izvolite?“, ponovila sam bezmalo iznervirano.

„Nažalost imam lošu vest.“ Glas na drugom kraju linije na to je začutao, pa duboko uzdahnuo. „Vaša baba je

preminula. Koliko shvatam, radila je jutros u bašti i neko od suseda ju je video kad je pala, pa je pozvao hitnu pomoć. Nažalost, nisu uspjeli da je spasu. Pretpostavljamo da je posredi bio srčani udar.“ Zvuk iz telefona je utihnuo.

„Oprostite, ali da li ste dobili pravu osobu?“

„Jeste li vi Alijet Pol? I je li njeno ime...“

„Dosta, u redu je.“

Vidala sam ljude koji pate od vrtoglavice. Čitav svet im se izokrene naglavce i nemaju drugog izbora do da pričekaju da se svet vrati u svoj položaj. Leže potpuno nepomično, moleći se da se zemlja ne nagne u stranu. Udišu otegnuto, snažno, ubeđujući kristale u uvu da se pomere, da se odglave odande gde im nije mesto i da im dozvole povratak u zemlju uspravnih. Vidala sam, ali to nikad nisam lično doživela – dotad. Da li je to bila prava vrtoglavica ili reakcija mog tela na smrt, možda nikad neću saznati. Soba je počela da se obrće i ja sam svom težinom pala na pod. Stolica koja je tu stajala, čekajući da me prihvati, otkotrljala se u stranu i udarila u zid. Pritrčala je jedna sestra, pružajući ruke, ali ja sam je oterala od sebe odmahnuvši.

„Gospođice? Halo?“

„Ovde sam.“ Zastala sam da bih udahnula i položila sam slobodnu ruku na hladni linoleum da bih se pridržala. Njegova hladnoća je umirivala. „Gde je ona?“

„U bolnici ovde u varoši. Koliko shvatam, ne živite blizu.“

„U gradu sam. Biću tamo za koji sat.“

Pružila sam ruku preko glave ka pultu iznad mene i pokušala da vratim slušalicu na mesto, ali sam promašila telefon. Slušalica je pala i snažno lupila o pod. Hodnikom je odjeknuo tanki zvuk signala koji označava prekinutu vezu. Ja sam videla samo stolicu na koju sam bila pokušala da sednem i koja je prestala da se okreće i smirila se, sa sedištem u visini

mojih očiju. Sve je bilo tiho sem tog prokletog telefona. Ljudi su se kretali, ali nisu se oglašavali nikakvim zvukom. Pored mene su promicala stopala; debele potplate mekih klompi izgledale su apsurdno odatle gde sam sedela. I čekala sam da škripnu ili lupe o pod, ali one su bile nečujne. Znala sam da negde aparati i dalje pište i pacijenti i dalje vape, ali nisam ih čula. Samo sam čula taj besmisleni telefon i sopstveno disanje. Odbila sam od sebe rukom slušalicu koja se njihala kraj mene.

„Hajde da ustanemo s poda.“ Bila je to glavna sestra. Podvukla je šaku ispod moje miške i pomogla mi da se dignem i stanem na noge. Neko je bio vratio slušalicu, te su svi ostali zvuci opet navrli poput grozne poplave buke. Trgla sam se.

„Moram da idem. Umrla je moja gidžu, moja baba.“

Kakva strašna reč. *Umrla*. Tako kratka, tako laka za pisanje i izgovor, a opet tako jeziva u svojoj konačnosti. Bila je teška u ustima, nije pripadala osobi na koju se odnosila, mojoj gidžu.

„Ona me je odnegovala. Majka mi je umrla. Ne danas, nije mi majka danas umrla, umrla je kad sam se rodila. Moja gidžu. Odnegovala me je.“ Nisam znala šta bih drugo do da pričam. Da objasnim ljudima koji nisu zahtevali nikakvo objašnjenje.

„Sve je u redu, Alijet. Idi, budi uz porodicu. Za ovo ovde možemo i mi da se pobrinemo. Kako bi bilo da pošaljemo nekog da pokupi tvoje stvari i odvede te do tvog auta?“

„Došla sam pešice.“

„Dobro, a kako bi onda bilo da te neko otprati do kuće?“

Osvrnula sam se i pogledala ta saosećajna lica. Zapitala sam se šta li je s devojčicom, onom kojoj je trebalo ušiti bradu, sastaviti je. Tad sam je ugledala s bradom u zavojima; nosila je kao balon rukavicu od lateksa naduvenu u džinovsku oteklu šaku, s nasmejanim licem nacrtanim crnim

markerom. Prošla je pored mene držeći majku za ruku i mahnula mi nabreklom rukavicom.

„Ne, nema potrebe. Ali hvala.“

Prešla sam pogledom po sestrinskoj sobi i uputila umirujućim osmeh koleginicama, koje su izgledale kao da očajnički žele da budu bilo gde drugde, samo ne tu. Teško je posmatrati tugu direktno, naročito kad je tako nova i nefokusirana. Bezmalobezna je zarazna. Kad gledamo ožalošćenima u oči, to nas samo podseti na sopstvenu žalost, trenutke tuge uskladištene u prošlosti. Oni prete da će probiti napolje kad nam se pogled sretne s pogledom ucveljenih. Dok sam izlazila, osetila sam kako me sila čitave te situacije potiskuje natrag, tera me da se vratim kroz vreme do devojčice, da je umirim i završim sa ušivanjem, da ne čujem svoje ime izgovoreno preko razglasa. Ali povratka nije bilo, vreme tako ne funkcioniše. Idemo napred hteli to ili ne.

Klizna vrata bolnice su se zatvorila, moj radni život ostao je zaključan iza mene. Ni na tren nisam slutila da odatle odlazim poslednji put. Dok se tuga slegala u meni, pritegla sam šal oko vrata, pokušavajući da sprečim pristup hladnoći. Znala sam da će gidžu jednog dana umreti, bila je stara i starila je i dalje, baš kao i ja, ali znati da će se nešto dogoditi i biti spreman kad se to stvarno dogodi – to su dve potpuno različite stvari. Znanje nije i spremnost.

Smrkavalo se kad sam prošla pored zatvorenog parkinga i izbila na gradsku ulicu, još punu ljudi što su se vraćali s posla, išli da nešto pojedu, da se nađu s prijateljima uz piće. Sve ono što ljudi rade petkom uveče. Sunce je zalazilo preda mnom dok sam hitro koračala kroz javni park; lenje grane jedne žalosne vrbe sablasno su se klatile na svetlosti koja je gasnula. Sigurno je pre toga padala kiša, pošto je jesenje lišće bilo opalo s grana i počivalo je na zemlji mokro i klizavo.

Kapija parka se zaključavala u sumrak, pa sam budno motrila na sunce dok sam pažljivo zaobilazila prazne leje za cveće, ne obazirući se na uredno održavane staze u korist prečica po podjednako uredno održavanoj travi. Bilo je tiho uprkos vozilima koja su jurila sa sve četiri strane; visoko drveće je apsorbovalo zvuke grada. Izašla sam na veliku gvozdenu kapiju tačno kad je sunce zašlo, a iznad zgrada se ukazao mesec u poslednjoj četvrti. Na vrhu jedne ulične svetiljke najmirnije je čučao jastreb, ne obazirući se na mašine i ljude pod sobom.

Jednom sam kao mala, sedeći na travnjaku na starom čebetu i igrajući se plastičnim konjčićima koje sam dobila za rođendan, opazila jastreba kako me posmatra odozgo s drveta na međi gde se naša bašta susretala sa šumom. Gidžu je bila u bašti, pa je pogledala kud i ja kako bi utvrdila šta to posmatram.

„Alijet, jesi li znala da jastreb ima tako snažne oči da može da vidi u budućnost, te kad te jastreb prati, to znači da se stara da bezbedno stigneš u svoju budućnost?“

Stojeći sada na tom uglu, pogledala sam naviše i prošaputala ptici: „*Vela'lin*“, hvala ti.

Stan mi je bio mračan i smrdeo je pomalo na kompost koji sam držala pod sudoperom do dana za iznošenje smeća. Razmišljala sam da ga izbacim, ali dok sam spakovala torbu, zaboravila sam na njega. Čudno je kako se nos tako brzo prilagodi na miris, čak i ako je posredi miris truleži.

Auto-put se protezao od grada do mog rodnog doma kroz drveće kom nije bilo kraja. U daljini bi se na svakih nekoliko minuta ukazala kuća ili senka nekog naseljenog mesta, ali na kraju sam ostala sama. Ja, drveće i ritam i šum guma na asfaltu. Izlaz za gradić u kom sam provela prvih sedamnaest godina života izgledao je isto kao i uvek, ali bilo

je sada i nečeg drugačijeg: nije postojalo nikakvo iščekivanje povezano s povratkom kući, samo jeza.

Kad sam stigla u bolnicu, gidžu je ležala sama u jednoj maloj sobi, pod belim pokrivačem. Zapitala sam se načas da li joj je dovoljno toplo. Zavukla sam ruku pod pokrivač i uhvatila je za ruku. Nisu joj bili prekrili lice. Uvek mi je smetalo što pokojniku prekrivaju lice tako brzo nakon što je izdahnuo. Zatvoriti mu oči, to da. Oči mrtvacu ne pokazuju ništa od onog što je bio dok je hodao među živima, ali po licu će ga njegovi znati, onako kako prepoznamo da nekoga kog smo voleli zaista više nema. Da se smrt ne izigrava s nama. Ja nikad nisam nikome pokrivala lice, ili bih pak kradom ušla u sobu i otkrila ga pre nego što najbliži srodnici uđu, da bih im omogućila da znaju da njihov voljeni pokojnik i dalje nešto znači. Njeno lice je bilo staro, starije nego u mom sećanju, a bore dublje nego što sam mislila da mogu biti, urezane. Ali šake su joj bile meke, tanušna koža nabrana kad sam prešla prstom niz nadlanicu, prateći plavozelene vene koje više nisu pumpale krv. Prinela sam jednu njenu šaku usnama i poljubila je.

„Ovde smo je ostavili da leži dok vi ne stignete.“

Sestra me je prepala, pa sam se naglo okrenula.

„Od srca se izvinjavam. Nisam nameravala da vas uplašim.“

„Ne, sve je u redu.“

„Sećam se vaše babe. Bila je istinski fina gospođa. A u detinjstvu mi je njeno slatko od jagoda za Božić bilo svetla tačka. Jagode u zimu uvek me podsete na nju.“

„Hvala vam. To mi mnogo znači.“ Jeste mi značilo i iskreno sam to rekla. Znala sam da se tako kaže u takvim trenucima, ali bilo mi je potrebno to da čujem. Da je se neko seća.

„Kad budete spremni, možemo da organizujemo da je prenesu u pogrebni zavod. Ali molim vas, bez žurbe.“

Okrenula se i otišla, zatvorivši teška vrata za sobom i ostavivši me samu s mojom gidžu poslednji put. Sagla sam se i položila glavu na njene grudi; njihova tišina me je nekako umirila. Sve je na njoj bilo spokojno.

„*Kesalul**“, gidžu“, šapnula sam, pa joj vratila šaku pod prekrivač pre no što ću poći. „*Nmultes***.“

Platila sam sobu u motelu ukraj auto-puta, izduženom zdanju sa dvadeset zasebnih vrata za dvadeset zasebnih soba gde su, kako sam pretpostavljala, ljudi bez drugog izbora spavali u starim krevetima sa oprugama koje bodu u leđa, gde je voda sumnjive boje, a miris cigareta kao da se upio i u same zidove. Zatražila sam međugradski poziv. Telefon je zvonio pet ili šest puta i taman sam već htela da spustim slušalicu kad se Sali javila.

„Halo?“ Otegla je svoje o, zazvučavši razigrano i srećno, te me je zapekla savest što moram baš ja da joj upropastim lepo raspoloženje.

„Zdravo, Sali, Alijet ovde.“

„O bože! Kako si? Uželeli smo te se. Još malo pa će biti dve godine kako nam nisi dolazila u goste.“

Istog trenu sam zaplakala. Obuzdavanje mi je izuzetno dobro išlo od ruke otkad sam izašla iz kola na parking u bolnice, ali Salin glas je vratio osećaj gubitka u moju blizinu.

„O, ne, šta nije u redu? Alijet? Je li gidžu?“

Obrisala sam nos rukavom i duboko udahnula u nastojanju da povratim snagu za reči koje sam morala da izgovorim.

„Umrla je, Sali. Jutros. Od srčanog udara u bašti.“ To se iz mene izlilo brzo, zbrkano, ali sam se ponadala da će tu zbrku razumeti.

* Na jeziku Mikmaka: volim te. (Prim. prev.)

** Na jeziku Mikmaka: doviđenja. (Prim. prev.)

„O, dušo moja! Neizmerno mi je žao. Krenućemo odmah. Ben je u šumi, ali čim se bude vratio, stižemo. Jesi li u kući?“

„Ne, u motelu sam, onom pored auto-puta. Ne mogu da noćim u kući bez nje.“

„Onda dogovoreno, ubrzo ćemo se videti. Volimo te, devojčice.“

Još me je zvala devojčicom iako sam se bližila srednjim godinama.

Kad su skrenuli kolima s puta i zaustavili se, ja sam sedela na baštenskoj stolici na betonskoj ploči pred vratima moje sobe u motelu. Pogledala sam ka zadnjem sedištu automobila, ali na njemu nije bilo dece, zaboravila sam da više to nisu deca i da su sada zauzeta sopstvenim životom. Čak je i malecna Fej imala dvadeset i nešto godina.

„Alijet.“ Sali me je obujmila čitavim telom, daveći me masom svoje jakne. Prijala mi je ta majčinska pažnja. Nisam mrdnula dok me nije pustila. „Mnogo mi je drago što te vidim. Pa makar i u ovakvim okolnostima.“

Ben se pojavio s bočne strane kola i uradio to isto. Iščekzla sam u njegovom zagrljaju.

Priznao bi te. Prosto sam čula gidžuin glas.

„Devojčice moja!“ Ben se odmakao i zagledao se u mene, oči u oči. „Bila je valjana žena, proživela je jedan valjan život i odgajila valjanu devojčicu. Zaslužila je da se sad odmori. Lepo mi je da zamislim kako su ona i Megi opet zajedno, piju čaj i smeju se na onom svetu.“

„Znam“, promucala sam. Okrenula sam se i vratila do svoje stolice, uzela čašu i otpila gutljaj.

Sali i Ben su se raspakovali, pa mi se pridružili: Ben s pljoskom viskija i dijetalnom pepsi-kolom, Sali sa sokom od jabuke, dok sam ja pila crno vino. Za večeru smo opljačkali automat s grickalicama – čips i čokolada. Tako smo proveli

veće, povremeno u tišini, povremeno u razgovoru, posmatrajući kola kako prolaze prometnim putem; ništa nam nije zaklanjalo pogled izuzev znaka s natpisom *Slobodne sobe*, gde je drugo o bilo zatamnjeno jer su mu sijaličice pregorele. Prijavljivali su se i drugi gosti, ali sigurno smo nečim zračili dok smo sedeli postrojeni u baštenskim naslonjačama, pili, na trenutke plakali, budući da nam niko nije rekao dobar dan, niko nije klimnuo glavom u znak da je primetio naše prisustvo. Prolazili su idući s recepcije ka svojim sobama, zaključavali se u njih, a nas prepuštali našoj tuzi.

Na sahrani nije bilo crkvenog obreda. Gidžu ga ne bi želela. Umesto toga je održano malo opelo u prijemnom delu pogrebnog zavoda. Platila sam pomoćnom ženskom ogranku našeg lokalnog dobrovoljačkog vatrogasnog društva da obezbedi čaj i kafu, male kvadratne i trouglaste sendviče, glavno posluženje za svaku prigodu u seoskoj sredini, bilo da se slavi, bilo da se žali. U prednjem delu prostorije, pokraj urne, stajala je njena slika iz mlađih dana; njen prvi i poslednji portret. Svaki put kad je neko zastao da pogleda njenu fotografiju, zapitala sam se čega se priseća. Mene je nadjačavala sopstvena nesposobnost da se usredsredim na bilo koje sećanje. Nijedno se nije isticalo, stapala su se kao kolaž, pun svetlosti i boje.

„Pamtim kad je bila babica“, rekla je jedna stara gospođa, naslonjena na štap, sva u crnom, uključujući i čipkane rukavice.

„Ona je bila babica do samog kraja“, odgovorila sam ja. „Nikad nije izgubila tu želju da pomaže bebama da se rode.“

„Da, verovatno je tako. Žene sad valjda imaju bezbednije izbore.“

Zaustila je još nešto da kaže, ali ja sam je prekinula. „Oprostićete mi.“

Okrenula sam se i otišla.

Prijem je trajao kratko, završio se za manje od dva sata. Cveće kraj njene slike koje je krasilo sto izgledalo je mlitavo, poraženo. Ili možda umorno od toga što je moralo da nosi i težinu lepote i težinu tuge. Uzela sam fotografiju i urnu i smestila ih na zadnje sedište, a cveće i posluženje koje je preteklo ostavila u pogrebnom zavodu. Dok sam sedela u kolima, sa zemnim ostacima jedine osobe koja mi je bila pravi rod privezanim bezbednosnim pojasom pozadi i sa njenim očima što su me gledale sa slike snimljene pre mnogo decenija, ponovo sam zaplakala. Mislila sam da sam sa suzama završila, ali za majkom nisam imala prilike da plačem, pa je možda bila i neizbežna ta nesavladiva količina bola.

Sali i Ben su bili otišli sa opela. Imali su kod kuće obavezu da brinu o unučićima i svojoj prodavničici, koja je sada manje služila za snabdevanje meštana, a više za turiste, pošto je nudila kafu i Salin domaći luski*, pečen ili pržen, uz rukotvorine Mikmaka koje su zaista pravili sami Mikmaci, za razliku od jeftinih plastičnih hvatača snova koji su se prodavali na benzinskim pumpama i aerodromu. Odjavila sam se iz motela i nameravala sam da se zaputim pravo u grad. Imala sam slobodne dane do kraja nedelje, ali nisam videla sebe kako ubijam vreme tu, sama. Tu više nije bilo nikog kog sam poznavala. Ta varošica mi je delovala tuđe. Postoji jedna reč koju sam davno naučila i nekako je uspela da nađe sebi trajno mesto u mom sećanju. *Hiraeth***, nostalgija za nekim mestom gde nikad nisi bio. Ali ja sam tu bila, znala sam to mesto, a ipak je delovalo strahovito daleko, strahovito neprepoznatljivo sada kad u njemu nije bilo gidžu da joj se vratim. Tinejdžerki Alijet tamo je bilo prijatno; odrasla Alijet osećala se kao uljez.

* Tradicionalni hleb Mikmaka, od testa bez kvasca. (Prim. prev.)

** Reč je velškog porekla. (Prim. prev.)

Pre no što ću krenuti kolima u grad, odlučila sam da svratim kući kako bih proverila da li je zaključana i da nije ostalo nešto pokvarljivo što bi privuklo glodare. Ali najpre sam uzela njen pepeo sa zadnjeg sedišta i otišla do drveta rađanja. Nikad mi nije rekla šta želi da uradim s njenim pepelom, ali bilo mi je nezamislivo da stoji nad kaminom ili negde u nekom plakaru. Ona je morala da bude tamo gde je svoja na svome, a meni nije padalo na um ništa bolje od tog drveta, mesta gde je bila istinski srećna. Stajala sam među snažnim korenjem kada je sunce, probijajući se kroz kišne oblake što su se brzo približavali, obasjalo poslednje letnje listove. Otvorila sam urnu, zahvalila gidžu na svemu što mi je dala, pa rasula njen pepeo. Bilo je u tom činu nečeg čistog i konačnog, ne obavezno tužnog, već umirujućeg. Kad sam se vratila do kuće, pred njom su čekala neka meni nepoznata kola. Iz njih je izašao muškarac u bezličnom sivom odelu.

„Vi ste unuka?“

„Jesam. Izvolite?“, izgovorila sam vraćajući praznu urnu u svoj auto.

„Pokušao sam da doprem do vas tokom opela, ali otišli ste pre nego što sam uspeo da vam se obratim. Ja sam advokat zadužen za imovinu vaše babe.“

Reč *imovina* je delovala pomalo besmisleno dok sam prelazila pogledom po oronuloj kući, bašti koja je već počinjala da vene i umire bez njene blage ruke; po poljskom ve-ceu, koji se više nije koristio, ali je stajao tu kao svedočanstvo naše prošlosti, po travi, neočištanoy jer je gidžu nastojala da bude prijateljica sa zemljom i odlučila je da pusti travu da raste divlje i slobodno. Kad sam prethodnog leta bila tu, zabavljale smo se bacajući semenje poljskog cveća u mokru travu nakon jake kiše. Mislim da su se tim semenjem pogostile ptice, pošto je u visokoj travi, tu i tamo, raslo samo nekoliko ružičastih bokora vučike, nešto malo različka i zlatnice.

„Njene imovine?“

„Da, u suštini je vrlo prosto, sve je ostavila vama. Samo je potrebno da potpišete ovaj dokument, pa ću vam za jedno nedelju dana poslati vaš primerak i sve će biti završeno.“ Pružio mi je debeo svežanj pravnih dokumenata sa obeleživačima stranica. Nagla sam se nad poklopac haube njegovih kola i potpisala gde mi je rekao. Ni reč nisam pročitala. Uzeo je dokument i ubacio ga na prednje sedište.

„I ovo.“ Pružio mi je babinu drvenu kutiju koja je u sebi čuvala sva njena blaga. „Kad je budete otvorili, naći ćete u njoj spisak. Popisao sam sve radi dokumentacije. Saučešće zbog smrti vaše babe. Bićemo u kontaktu.“

„Kako je ovo došlo do vas?“, upitala sam, možda previše sumnjičavo.

„Pozvali su me iz pogrebnog zavoda i obavestili me da je preminula. Sve je bila unapred organizovala. Nije želela da vas ostavi s bremenom koje često prati smrt. U njenom testamentu je bila napomena da se ta kutija preda direktno vama, ali morali smo da pregledamo njen sadržaj za slučaj neke, ovaj, nenavedene vrednosti.“

„Nenavedene vrednosti?“ Umalo se nisam nasmejala. Je li pogledao on tu kuću, staru i izandalu, izgrebanu i trošnu? S krovom koji vapi za popravkom, prozorom koji samo što nije ispao iz otvora?

„Da. Još jednom, moje saučešće.“

Nebo je sivelo kad se izvezao s prilazne staze. Posmatrala sam njegov automobil dok nije nestao s vidika, stojeći tu i držeći kutiju. Kad su prve kišne kapi zatamnile njeno drvo, zaputila sam se u kuću. Ništa se nije bilo promenilo, a istovremeno se bilo promenilo sve. Podovi pod mojim nogama bili su meki, prozorski okviri su trulili, ljuštile su se tapete kojima se gidžu silno ponosila. Snuždila sam se. Trebalo je to da vidim, trebalo je da budem uz nju, mogla sam joj pomoći.

Po svemu je bila počela da se hvata prašina, koja bi inače bila proterana pre no što je stigla i da se slegne. Obrisala sam jedan deo kuhinjskog stola i spustila kutiju. Kiša je već snažno pljuštala i bučno je udarala u prozore.

Volim dobru oluju, začula sam je kako izgovara. Osvrnula sam se, nesigurna u to šta očekujem, ali bila sam sama. Njen glas je bio živ u zidovima te kuće.

Na otvorenim policama još su stajali sudovi, rasparene šolje i šoljice za kafu, nekoliko njih sa odgovarajućim taticama. Njeni cenjeni lonci koji su skuvali bezbroj obroka visili su o kukama u zidu. Bila sam pogrešila i kupila joj nove lonce za Božić godinu dana pre nego što je izdahнула. A ona je volela lonce koje je imala; oni su joj bili svadbeni dar od roditelja. Njen otac je radio prekovremeno, štedeli su za njih. Bilo joj je važno da koristi te lonce dok se ne bude pridružila roditeljima na onom svetu. Novi komplet je ostao u uglu, račun je još bio u mom novčaniku. Nije nikad bila protiv korisnih novina, ali nije videla potrebu za njima. Kome je nužno da dâ pare za novi ve-ce kad je poljski nužnik sasvim dobar? Iz okružne službe su zapretili da će kuću proglasiti neprikladnom za stanovanje i prisiliti je da uvede vodu i kanalizaciju. Mislim da joj je potajno bilo drago što više ne mora da izlazi do poljskog nužnika usred januarske noći. Ali nikad to ne bi naglas rekla. Na struju jeste pristala, ali samo zato što je volela da sluša radio. Njen mali srebrnasti radio stajao je kraj sudopere. Na drvenoj radnoj površini počivalo je nekoliko rotkvica; zeleno lišće bilo im je uvelo, a koren omekšao. Sigurno se spremala da ih skuva za večeru. Pružila sam se i uzela jednu rotkvicu. Otkinula sam joj zeleni deo, pa je obrisala o nogavicu i ubacila je u usta.

„Ništa se ne baca, gidžu.“

Osmehnula sam se i otvorila kutiju. Mislim da je to bila posledica svih osećanja koja sam proživela tog dana, ali

nešto u meni nemo je poželego da u toj kutiji bude slika moje majke. Znala sam da nije tu, da je nikad neće biti, ali gidžuina smrt i svest da joj nikad više neću videti lice i čuti je kako me podseća na to da imam nos na majku izvukle su ponovo tu detinju želju u prvi plan. Kroz sivo nebo i kišom pokvašene prozore nije dopiralo mnogo svetla, pa sam se sagla nisko kako bih videla šta je u kutiji. Na vrhu se nalazilo pismo koje je pomenuo advokat.

Jedna kutija, locirana pod krevetom preminule, sadržaj pregledan i evidentiran. Sva imovina preminule, uključujući i onu koja se nalazi u gorepomenutoj kutiji, sada je vlasništvo njene unuke Alijet Pol. Niko drugi ne polaže pravo na tu imovinu.

Sadržaj

Jedan izvod iz knjige venčanih, na ime preminule i njenog muža, od 12. juna 1937.

Fotografija muža preminule u vojničkoj uniformi, datum 14. septembar 1940.

Jedan izvod iz knjige rođenih na ime njene ćerke Margaret, od 8. marta 1939.

Jedan izvod iz knjige umrlih spojen s telegramom u kom se preminula obaveštava da joj je muž umro. Datum razmrljan i ne može se utvrditi.

Jedna pletenica crne kose sa oznakom „Megino prvo šišanje“.

Više školskih izveštaja o detetu po imenu Margaret.

Izvod iz knjige umrlih na ime ćerke Margaret, 16 godina. Uzrok smrti: zastoj srca tokom porođaja. Od 5. avgusta 1955.